

T.C. BAŞBAKANLIK
AVRUPA BİRLİĞİ GENEL SEKRETERLİĞİ

REPUBLIC OF TURKEY - PRIME MINISTRY
SECRETARIAT GENERAL FOR EU AFFAIRS

Avrupa Birliği Hibe Programları Kapsamında Sivil Toplum Kuruluşlarına Sağlanan Destekler

T.C. BAŞBAKANLIK
AVRUPA BİRLİĞİ GENEL SEKRETERLİĞİ

REPUBLIC OF TURKEY - PRIME MINISTRY
SECRETARIAT GENERAL FOR EU AFFAIRS

Avrupa Birliği Hibe Programları Kapsamında Sivil Toplum Kuruluşlarına Sağlanan Destekler

**T.C. BAŞBAKANLIK
AVRUPA BİRLİĞİ GENEL SEKRETERLİĞİ**

Mustafa Kemal Mahallesi 6. Cadde No: 4
06800 Bilkent / ANKARA
Tel: 0(312) 218 1334
Faks: 0(312) 218 1454
e-posta: puyb@abgs.gov.tr

Avrupa Birliği Genel Sekreterliği
Proje Uygulama Başkanlığı tarafından hazırlanmıştır.

**Avrupa Birliği Hibe Programları Kapsamında
Sivil Toplum Kuruluşlarına Sağlanan Destekler**

ISBN 978-975-19-4948-6

Ankara - 2010
(3000 Adet Basılmıştır)

Tasarım & Baskı
OFSET FOTOMAT
0312 395 37 38

İÇİNDEKİLER

Önsöz	ii
I. AB Mali Yardımına İlişkin Genel Bilgi	1
II. Katılım Öncesi AB Mali Yardımı	1
III. STK'lar AB Mali Yardımından Nasıl Faydalanır?	4
IV. Katılım Öncesi Mali Yardım Kapsamında Uygulanan AB Hibe Programları	8
V. AB Hibe Programları ve Programlar Kapsamında Desteklenen Projelere Örnekler	15
VI. 2011 Yılı İçerisinde Duyurulması Planlanan Hibe Programları	29

ÖNSÖZ

Cumhuriyetimizin ilanından sonraki en önemli çağdaşlaşma projesi olan Avrupa Birliği (AB) katılım sürecimizde, sivil toplumun ülke politikalarının oluşturulma sürecine etkin katılımı hayati öneme sahiptir. Çünkü bu süreç, ülkemizin tamamını ve tüm toplum kesimlerini yakından ilgilendirmekte ve her alanda AB standartlarına ulaşmamızı hedeflemektedir. Böyle bir hedefe sivil toplum kuruluşlarımızla (STK) birlikte koşmak, omuzlarımızdaki yükü hafifletmekle kalmayacak aynı zamanda hedefe çok daha kısa sürede varmamızı sağlayacaktır.

Şimdiye kadar yapılmış ve önümüzdeki dönemde yapılacak olan her alandaki AB reformlarının gerçek anlamda hayata geçirilebilmesi, sivil toplum kuruluşları ile etkin ve yapıcı işbirliğine bağlıdır. Bu işbirliği demokratik bir toplumun olmazsa olmazıdır. Biz de bu bilinçle, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği olarak STK'ları AB ile ilgili konularda bilgilendirmeye, onların deneyimlerini paylaşmaya ve bu kuruluşlarımızın AB sürecinde katkı ve desteğini almaya çok büyük önem veriyoruz. Belli aralıklarla gerçekleştirdiğimiz “Sivil Toplumla Diyalog Toplantıları”, bu önemin göstergelerinden sadece birisidir. Şu an elinizde tuttuğunuz kitapçık da, STK'ları bu süreçte daha etkin kılmaya yönelik küçük bir rehberdir.

STK'ları AB sürecinde daha etkili ve güçlü kılacak en önemli mekanizmalardan biri hiç şüphesiz AB mali yardımlarıdır. Bu yardımlar, AB'ye uyum çalışmaları çerçevesinde STK'larımıza önemli fırsatlar sunmaktadır. Ancak, Avrupa Birliği tarafından ülkemize sağlanan mali yardımlar konusunda sivil toplum kuruluşlarımızın yeterli ve doyurucu bilgiye sahip olmadıklarının da farkında olduğumuzu belirtmek isterim. İşte bu çalışma, bu eksikliğin giderilmesine katkı yaptığı ölçüde amacına ulaşmış olacaktır. Burada STK'larımızın AB mali yardımlarından en etkin biçimde faydalanmalarını sağlayacak temel bilgilere yer verdik.

Çalışmamızın, Sivil Toplum Kuruluşlarımıza ilham vermesini, rehberlik etmesini ve gelecek programlar için bir referans kaynağı olmasını diliyorum.

Egemen BAĞIŞ
Devlet Bakanı ve Başmüzakereci

KISALTMALAR

AB	:	Avrupa Birliği
ABGS	:	Avrupa Birliği Genel Sekreterliği
ÇSGB	:	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
DPT	:	Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı
GAP	:	Güneydoğu Anadolu Projesi
IPA	:	Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı
İşKUR	:	Türkiye İş Kurumu
KOBİ	:	Küçük ve Orta Ölçekli İşletme
MFİB	:	Merkezi Finans ve İhale Birimi
NIPAC	:	Ulusal IPA Koordinatörü
STGM	:	Sivil Toplum Geliştirme Merkezi
STK	:	Sivil Toplum Kuruluğu
TOBB	:	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği

TABLolar

Tablo-1 : Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA) Yıllara Göre Dağılım	3
Tablo-2 : Katılım Öncesi Mali Yardım Kapsamında Uygulanan Hibe Programları	9
Tablo-3 : Hibe Programları Kapsamında Desteklenen Projelerin Kuruluşlara Göre Dağılımı	12
Tablo-4 : Hibe Programları Kapsamında Desteklenen Projelerin İllere Göre Dağılımı	13
Tablo-5 : Proje Değerlendirme Süreci Devam Eden Hibe Programları	14
Tablo-6 : 2011 Yılında Duyurulması Planlanan Hibe Programları	29

ŞEKİLLER

Şekil-1 : Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA) Öncelik Alanları	2
Şekil-2 : Avrupa Birliği Hibe Programlarının Uygulama Yöntem	5

Avrupa Birliği Hibe Programları Kapsamında Sivil Toplum Kuruluşlarına Sağlanan Destekler

I. AB Mali Yardımına İlişkin Genel Bilgi

Avrupa Birliğinin 10-11 Aralık 1999 tarihlerinde gerçekleştirdiği Helsinki Zirvesinde Ülkemizin aday ülke olarak kabul edilmesiyle birlikte Türkiye - Avrupa Birliği ilişkileri yeni bir sürece girmiştir. Bu süreçte, Avrupa Birliği (AB) tarafından ülkemize sağlanan mali yardım mekanizması yeniden yapılandırılmış ve üç temel başlık altında toplanmıştır. Adaylık döneminde ülkemizin faydalandığı AB mali yardımları şunlardır:

1. Katılım Öncesi AB Mali Yardımı
2. Topluluk Programları
3. Avrupa Yatırım Bankası Kredileri

Sivil Toplum Kuruluşları (STK), Katılım Öncesi AB Mali Yardımı ve Topluluk Programları kapsamında sağlanan desteklerden faydalanabilmektedirler. Avrupa Yatırım Bankası (AYB) kredileri ise işletmelere ve büyük çaplı altyapı yatırımlarının finansmanı için belediye veya kamu kuruluşlarına destek olmaktadır. Bu çalışmanın temel amacı Katılım Öncesi AB Mali Yardımı kapsamında STK'lara sağlanan destekleri incelemektir. Bu sebeple, Topluluk Programları¹ ve AYB kredileri² çalışma kapsamı dışında tutulmuştur.

II. Katılım Öncesi AB Mali Yardımı

Katılım Öncesi Mali Yardımın temel amacı Türkiye'nin üyelik sürecini ve AB müktesebatına uyumunu destekleyecek çalışmaların, faaliyetlerin ve projelerin finansmanıdır. 2002 yılı itibariyle kullanılmaya başlanan AB Katılım Öncesi Mali Yardımının ilk uygulama dönemi 2002-2006 yılları arasını kapsamaktadır. Söz konusu dönemde Türkiye'ye yaklaşık 1,3 Milyar Avro'luk hibe desteği sağlanmıştır. Bu süreçte, üyelik ile ilgili önceliklerimizi destekleyecek 164 büyük çaplı proje finanse edilmiş ve ülkemize tahsis edilen kaynakların tamamına yakını kullanılmıştır.

AB tarafından ülkemize sağlanan Katılım Öncesi Mali Yardım 2007 yılı itibariyle "Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (Instrument for Pre-Accession-IPA)" adını almıştır. 2007-2013 döneminde uygulanan IPA kapsamında Ülkemize sağlanacak AB desteği belirlenen beş farklı öncelik alanı çerçevesinde kullanılmaktadır. IPA'nın genel koordinasyonunu Ulusal IPA Koordinatörü (National IPA Coordinator-NIPAC) yürütmektedir. Ulusal IPA Koordinatörü Avrupa Birliği Genel Sekreteri'dir.

¹ Topluluk Programları ile ilgili detaylı bilgi Avrupa Birliği Genel Sekreterliği internet sayfasında (www.abgs.gov.tr) sunulmaktadır.

² Avrupa Yatırım Bankası kredi destekleri ile ilgili detaylı bilgi http://www.eib.org/attachments/country/turkey_2010_tr.pdf adresinde sunulmaktadır.

Bu çerçevede, IPA ile ilgili çalışmalar NIPAC adına Avrupa Birliği Genel Sekreterliği tarafından yürütülmektedir. Ancak, IPA'nın her bir öncelik alanının programlaması ve uygulanmasından farklı kuruluşlarımız sorumludur.

IPA'nın öncelik alanları ve uygulamadan sorumlu kuruluşlarımız Şekil-1'de sunulmaktadır.

Şekil-1: Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA) Öncelik Alanları

I. Geçiş Dönemi Desteği ve Kurumsal Yapılanma

Ülkemizin AB üyeliği için siyasi, ekonomik ve müktesebat ile ilgili katılım kriterlerini yerine getirmesine destek olacak projelere öncelik verilmektedir.

Sorumlu Kuruluş
Avrupa Birliği
Genel Sekreterliği

II. Sınır Ötesi ve Bölgesel İşbirliği

Ülkemizin AB ile sınır teşkil eden bölgeleri (Bulgaristan) ve Karadeniz havzasındaki ülkeler arasında ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkilerin ve işbirliğinin geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Sorumlu Kuruluş
Avrupa Birliği
Genel Sekreterliği

III. Bölgesel Kalkınma

Çevre

Ülkemizin çevre konusunda yaşam standardını iyileştirmek ve çevreyi korumak amacıyla içme suyu, atık su arıtımı ve entegre katı atık hizmetlerine erişimi sağlayan ve belediyelerin bu alanlardaki kapasitelerini geliştirmelerine yönelik projeleri desteklemektedir.

Sorumlu Kuruluş
Çevre ve Orman
Bakanlığı

Ulaştırma

Gelişen ekonomik ve sosyal yaşamın ihtiyacı olan ulaştırma altyapısını, gelecek Trans-Avrupa Ulaştırma Ağları ile bağlantılı olarak, zamanında ve güvenli bir şekilde inşa etmeyi hedeflemektedir.

Sorumlu Kuruluş
Ulaştırma
Bakanlığı

Bölgesel Rekabet Edebilirlik

KOBİ'ler, araştırma-geliştirme ve inovasyon, bilgi toplumu ve turizm gibi alanlarda projelere destek sağlayarak, bölgeler arasındaki gelişmişlik farklılıklarını azaltmak ve bölgelerin rekabet gücünü artırmaktır.

Sorumlu Kuruluş
Sanayi ve Ticaret
Bakanlığı

IV. İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi

İstihdam, eğitim, hayatboyu öğrenme ve sosyal içerme alanlarındaki projeleri destekleyerek, bilgi toplumuna geçiş sürecinde istihdam olanaklarını artırmak ve sosyal uyumu teşvik etmektir.

Sorumlu Kuruluş
Çalışma ve Sosyal
Güvenlik Bakanlığı

V. Kırsal Kalkınmanın Geliştirilmesi

AB'nin ortak tarım politikası, kırsal kalkınma politikası ve ilgili diğer politikalarının uygulanması ve yönetimi için uyum hazırlıklarını ve bu kapsamda politika geliştirilmesini desteklemektedir.

Sorumlu Kuruluş
Tarım ve Kırsal
Kalkınmayı Desteleme
Kurumu

IPA kapsamında Türkiye'ye sağlanacak mali yardımın 2007-2012 dönemi bütçe dağılımı Tablo-1'de sunulmaktadır. 2013 yılı bütçesi ile ilgili çalışmalar Avrupa Komisyonu tarafından henüz tamamlanmamıştır.

Tablo-1: Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA) Yıllara Göre Dağılım

Milyon Avro						
Öncelik Alanları	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Geçiş Dönemi Desteği ve Kurumsal Yapılanma	252,2	250,2	232,2	211,3	230,6	250,9
Sınırötesi ve Bölgesel İşbirliği	6,6	8,8	9,4	9,6	9,7	9,9
Bölgesel Kalkınma	167,5	173,8	182,7	238,1	291,4	350,8
İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi	50,2	52,9	55,6	63,4	77,6	89,9
Kırsal Kalkınmanın Geliştirilmesi	20,7	53,0	85,5	131,3	172,5	197,8
Toplam	497,2	538,7	566,4	653,7	781,9	899,5

IPA çerçevesinde sağlanan mali yardımlarla ağırlıklı olarak AB müktesebatının uyumuna yönelik projeler desteklenmektedir. Bu kapsamda, “programlama” adı verilen bir yöntem ile projelerin geliştirilmesi ve seçimi gerçekleştirilmektedir. Programlama çalışmaları IPA'nın öncelik alanından sorumlu kuruluş tarafından her bir IPA başlığı için ayrı ayrı yürütülmektedir. IPA'nın öncelik alanları için yürütülen programlama çalışmaları kapsamında merkezi kamu kurum ve kuruluşlarının (bakanlık, müsteşarlık vb.) projelerine öncelik verilmekte, sivil toplum kuruluşlarının projeleri değerlendirmeye alınmamaktadır. Ancak, söz konusu durum STK'ların IPA kapsamında sağlanan mali yardımdan faydalanamayacağı anlamına gelmemektedir. STK'lar katılım öncesi AB mali yardımından faydalanabilmekte ancak onlar için sağlanan destekler farklı bir yöntem ile uygulamaya geçirilmektedir.

III. STK'lar AB Mali Yardımından Nasıl Faydalanır?

Yukarıda da ifade edildiği gibi ülkemizdeki STK'lar IPA'dan faydalanabilmektedir. Ancak, kamuoyunda AB mali yardımları ile ilgili olarak yanlış bir algılama ve yönlendirme mevcuttur. STK'lar tarafından geliştirilen her projeye, AB mali kaynağı sağlanabileceği sanılmaktadır. Ayrıca, STK'ların yıl içerisinde her zaman diliminde projelerini konu ile ilgili kurumlar olan Avrupa Birliği Genel Sekreterliğine, Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonuna veya Avrupa Komisyonunun Brüksel'deki birimlerine iletebilecekleri düşünülmektedir. Ancak, yukarıda belirtilen ve benzeri nitelikte olan ifadelerin birçoğu gerçeği yansıtmamakta ve STK'ların faydalanabileceği AB mali yardımlarına ilişkin bilgi kirliliğinin ve yanlış algılamaların oluşmasına yol açmaktadır.

Ülkemize sağlanan AB mali yardımlarının kendisine özgü bir uygulama sistemi bulunmaktadır. Bu sebeple, finansman arayışı içerisinde olan STK'ların her kurum ya da kuruluşun yaptığı gibi AB mali yardımlarının uygulama sistemi kapsamında oluşturulmuş koşul ve kriterleri takip etmeleri gerekmektedir.

AB Projeleri ile ilgili Doğru Bilinen YANLIŞLAR !!!

- *STK'ların her konudaki projelerine AB destek sağlar!*
- *Proje hazırlamadan da STK'lara AB desteği sağlanabilir!*
- *STK'lar hazırladıkları projeleri Brüksel'e sunarlar!*
- *Her projede AB üyesi ülkelerden ortak gerekir!*
- *AB Projeleri her zaman İngilizce veya başka AB dilinde hazırlanır!*

Yukarıda da ifade edildiği üzere, Avrupa Birliği tarafından Ülkemize sağlanan mali yardım “**Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA)**” adı verilen bir program aracılığı ile kullanılmaktadır. IPA kapsamında sivil toplum kuruluşları tarafından geliştirilen projeler “**Hibe Programı**” adı verilen bir yöntem ile finanse edilmektedir. Hibe Programı, IPA kapsamındaki öncelik alanları çerçevesinde merkezi düzeydeki kamu kuruluşları (bakanlıklar, müsteşarlıklar vb.) tarafından geliştirilmiş ana projelerin içerisinde yer alan ve proje alanındaki AB uyum çalışmalarına sivil toplum kuruluşlarının da katılmasını desteklemek amacıyla oluşturulmuş bir proje uygulama yöntemidir. Hibe Programlarının şeffaf ve objektif uygulanmasını temin etmek ve AB mali yardımlarının uygulama kurallarına uygun olarak yürütülmesini sağlamak üzere duyurunun yapılması, başvuruların alınması ve değerlendirilmesine ilişkin her türlü koordinasyon görevi Hazine Müsteşarlığına bağlı olarak faaliyet gösteren **Merkezi Finans ve İhale Birimine (MFİB)** verilmiştir. Dolayısıyla, projelerin Avrupa Birliği Genel Sekreterliğine, Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonuna ve Avrupa Birliğinin merkezinin bulunduğu Brüksel'deki birimlerine² sunulması veya herhangi bir AB ülkesinde bir Avrupa Birliği kuruluşuna iletilmesi gerekmemektedir.

³ Ülkemizde kuruluşların faydalanabileceği ve merkezi olarak Avrupa Komisyonu tarafından yürütülen hibe programları da olabilmektedir. Bu durumlarda hibe programı hangi kuruluş tarafından yürütülüyorsa başvuru o kuruluşa yapılır. Başvuru koşulları ile ilgili olarak detaylar her hibe programı için ayrı ayrı geliştirilen başvuru rehberlerinde belirtilir. Ayrıca, yukarıda ifade edilen bilgiler Topluluk Programları için geçerli değildir. Topluluk Programlarının uygulama koşul ve kuralları ile ilgili olarak detaylı bilgi www.abgs.gov.tr adresinden temin edilebilir.

MFİB, hibe programının uygulamaya geçirilebilmesi için hedef kitleye yönelik açık ve şeffaf şekilde proje teklif çağrıları (duyuruları) yapmaktadır. Proje teklif çağrıları ile başlayan başvuru süreci 2-3 ay sürmektedir. Sivil toplum kuruluşları hibe programının konusuna bağlı olarak geliştirdikleri projeleri başvuru süresi içerisinde MFİB'ye sunmak zorundadırlar. Aksi takdirde teklif çağrısı (duyurusu) yapılan hibe programından faydalanma şansını kaybetmektedirler. Hibe programları için hazırlanan projeler Türkçe hazırlanmakta ve sunulmaktadır. Ancak, bazı şartlarda (özellikle AB üyesi ülkelerdeki STK'lar ile diyalog/ortaklık kurulması hedeflenen programlarda) projelerin AB üyesi ülkelerin dillerinden birisi kullanılarak (İngilizce, Fransızca, Almanca vb.) hazırlanması da mümkün olabilmektedir.

AB Hibe Programlarına Proje Başvurusu için Gerekli Dokümanlar

Bilgilendirme Dokümanı:

• Proje Başvuru Rehberi

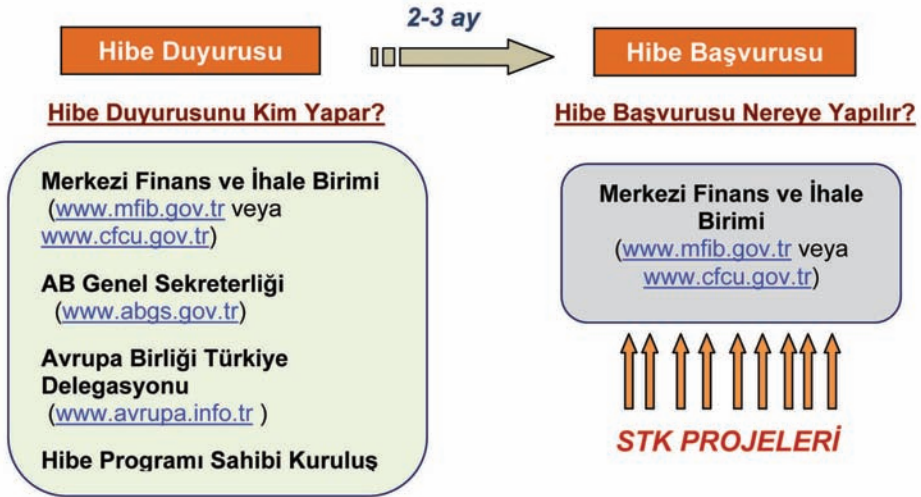
Başvuru Dokümanları:

- Proje Başvuru Formu**
- Mantıksal Çerçeve Tablosu**
 - Bütçe Dokümanı**
 - Özgeçmiş Formu**

IPA kapsamında yürütülen bir hibe programının MFİB tarafından yapılan proje teklif çağrısında, programa başvuru yapacak kuruluşlar için gerekli "başvuru belgeleri" yayınlanmaktadır. Bu kapsamda yayınlanan belgeler; "bilgilendirme amacıyla yayınlanan belgeler" ve "başvuru için gerekli dokümanlar" olmak üzere ikiye ayrılır. Bilgilendirme amaçlı yayınlanan en önemli belge "Proje Başvuru Rehberi"dir.

Hibe programlarının duyurulması ve uygulama yöntemi Şekil-2'de gösterilmektedir.

Şekil-2: Avrupa Birliği Hibe Programlarının Uygulama Yöntemi

Proje Başvuru Rehberi: Proje başvuru rehberi proje teklif çağırısı (duyurusu) yapılan hibe programının amacı ve kapsamı ile ilgili olarak detaylı bilgi veren ve başvuru yapmak isteyen kuruluşları yönlendiren en temel belgedir. Proje başvuru rehberi ile proje teklif çağırısının temel kuralları ortaya konulmakta ve başvuru yapacak kuruluşların bu kurallara uyması talep edilmektedir. Proje başvuru rehberi ile başvuru sahiplerine:

- Hibe programının genel ve özel hedefleri
- Hibe programının arka planı
- Hibe programının toplam bütçesi ve proje başına sağlanacak en yüksek ve en düşük destek miktarları
- Projelere sağlanacak hibe desteğinin oranı
- Programa hangi kuruluşların başvuru yapabileceği
- Ortak ve iştirakçi olarak projelerde görev alabilecek kuruluşlar
- Destek sağlanacak proje konuları
- Projeler kapsamında yürütülebilecek faaliyet başlıkları
- Destek sağlanacak harcama kalemleri
- Destek sağlanmayacak harcama kalemleri
- Projeler için son başvuru tarihi ve yeri
- Proje başvurularının nasıl yapılacağı ve hangi belgelerin sunulması gerektiği
- Projelerin nasıl değerlendirileceği ve değerlendirme aşamaları
- Değerlendirilecek projeler için değerlendirme puan ve tabloları
- Projelerin hibe almaya hak kazanması durumunda sunulacak belgeler

gibi konularda detaylı bilgiler verilmektedir. Dolayısıyla, bir hibe programına başvuru yapmak isteyen STK'ların proje hazırlamadan önce detaylı ve dikkatli bir şekilde proje başvuru rehberini incelemesi ve hazırlayacağı projeleri bu belgede sunulan bilgiler doğrultusunda geliştirmesi gerekmektedir.

Bir hibe programı için MFİB tarafından yapılan proje teklif çağırısında başvuru yapacak kuruluşlar için başvuru belgeleri de yayınlanmaktadır. AB hibe programları için temel başvuru belgeleri şunlardır:

Proje Başvuru Formu: Proje başvuru formu standart olarak hazırlanmış bir dokümandır. MFİB tarafından duyurulan AB programlarının tamamında aynı form kullanılmaktadır. Dolayısıyla, farklı hibe programları için farklı formlar kullanılmamakta, hazırlanmış standart başvuru formu hibe programlarının tamamında kullanılmaktadır. Proje başvuru formunda hazırlanacak proje ile ilgili olarak aşağıdaki bilgilerin sunulmasını sağlayacak sorular sorulmaktadır:

- Projenin genel ve özel hedefleri
- Projenin çözüm üreteceği sorunlar
- Projenin hedef kitlesi
- Projenin hibe programı ile ilgisi
- Projenin faaliyetleri
- Proje ile elde edilecek sonuçlar
- Projenin çarpan etkileri
- Uygulama yöntemleri
- Projenin diğer projeler ve programlar ile bağlantısı
- Projede görev alacak ortak ve iştirakçilerin görevleri (eğer var ise)

- Projede görev alacak ekip ve görevleri
- Proje ile satın alınacak ve kullanılacak ekipmanların listesi
- Proje ile ilgili risk analizi
- Projenin uygulaması ile ilgili varsayımlar
- Projenin sürdürülebilirliği

Ayrıca, proje başvuru formunda başvuru sahibi kuruluş ile ilgili olarak aşağıdaki bilgilerin verilmesi talep edilmektedir:

- Başvuru sahibi kuruluşun adresi, telefon, faks ve e-posta adresleri
- Başvuru sahibi kuruluşun faaliyet alanı ve konuları
- Başvuru sahibi kuruluşun daha önceki proje deneyimi
- Başvuru sahibi kuruluşun yönetim kurulu listesi
- Başvuru sahibi kuruluşun mali bilgileri (bilanço veya gelir-gider tablosundaki son üç yıla ilişkin kısa bilgiler)
- Eğer projede ortak veya iştirakçi kuruluşlar var ise söz konusu kuruluşlara ilişkin kurumsal bilgiler
- Başvuru sahibi kuruluşu temsile yetkili kişinin imzası
- Eğer projede ortak kuruluş var ise ortak kuruluşu temsile yetkili kişinin imzası

Mantıksal Çerçeve Tablosu: Mantıksal çerçeve tablosu başvuru yapılacak projenin genel kurgusu ile ilgili bilgi sağlayan bir dokümandır. Excel veya Word formatında bir tablo olarak hazırlanan mantıksal çerçeve tablosu proje başvuru formu doldurulmadan önce hazırlanması gereken ve en fazla 2 sayfa olarak tasarlanması gereken bir dokümandır. Mantıksal çerçeve tablosu kapsamında:

- Projenin genel ve özel hedefleri
- Projenin beklenen sonuçları
- Projenin faaliyetleri

tanımlanır. Elde edilen bu bilgiler kapsamında da projenin uygulama sırasında ve uygulama sonrasında projenin başarısını ölçmekte kullanılacak temel başarı kriterleri belirlenir. Ayrıca, başarı kriterlerinin takip edileceği doğrulama belgeleri de tanımlanır. Mantıksal çerçeve tablosunda proje ile ilgili riskler veya varsayımlar ile projenin uygulaması için gerekli önkoşullar (eğer var ise) da başlıklar halinde ifade edilir.

Bütçe Dokümanı: Proje bütçesi, başvuru yapılacak projenin temel harcama kalemlerini detaylı olarak gösteren bir dokümandır. Excel tablosu olarak hazırlanan proje bütçesinde:

- İnsan kaynakları harcamalarına (projede görev alacak personel maliyetleri)
- Seyahat harcamalarına
- Ekipman satın alımına ilişkin harcamalara
- Ofis kirası ve idaresine ilişkin harcamalara
- Hizmet satın alımına ilişkin harcamalara
- Diğer harcamalara
- Yedek akçe (eğer gerekli ise)
- İdari harcamalara

ilişkin maliyetlere yer verilir. Ayrıca, yapılacak harcamaların gerekçeleri kısa ifadelerle açıklanmalıdır.

ÖNEMLİ NOT !

MFİB tarafından duyurusu yapılan bir hibe programına yapılacak proje başvurusunda yukarıda belirtilen dokümanlar haricinde başka bir doküman sunulmamaktadır.

Özgeçmiş Formu: Projede görev alacak personel/kişiler için standart bir özgeçmiş formu kullanılır. Bu formda kişinin projede aldığı görev belirtilir, öğrenim ve iş deneyimleri tanımlanır.

Hibe programları aracılığı ile sivil toplum kuruluşlarına sağlanan mali desteğin büyüklüğü hibe programının bütçesi ve amacı ile doğru orantılıdır. Hibe programlarının düzenli duyuru zamanı bulunmamaktadır. Dolayısıyla, proje geliştirmek isteyen sivil toplum kuruluşlarımızın belirli aralıklarla (örneğin haftada bir kere) MFİB tarafından yapılan çağrılar (duyuruları) internet sayfası aracılığı ile takip etmesi gerekmektedir.

Hibe programlarına ilişkin duyurular aynı zamanda kamuoyunu bilgilendirmek amacıyla Avrupa Birliği Genel Sekreterliği internet sayfasında da yer almaktadır.

Hibe Programları İçin Takip Edilmesi Gereken Web Sayfaları

*Avrupa Birliği Genel Sekreterliği (www.abgs.gov.tr)
Merkezi Finans ve İhale Birimi (www.mfib.gov.tr)*

IV. Katılım Öncesi Mali Yardım Kapsamında Uygulanan AB Hibe Programları

Katılım Öncesi AB Mali Yardımı kapsamında 2002-2010 yılları arasında farklı içerik ve konularda toplam 44 hibe programı uygulamaya geçirilmiştir. Uygulamaya geçirilmiş 44 hibe programı kapsamında farklı kuruluşlar tarafından sunulan (dernekler, vakıflar, odalar, il özel idareleri, belediyeler, kooperatifler, üniversiteler, sendikalar, köye hizmet götürme birlikleri, KOBİ'ler vb.) **2.540 adet projeye toplam 325.359.179 Avro** finansman desteği sağlanmıştır. Söz konusu hibe programlarından 40'ının uygulaması tamamlanmış, 4 hibe programının ise uygulaması devam etmektedir.

Katılım Öncesi AB Mali Yardımı kapsamında uygulanan hibe programlarına ilişkin bilgiler Tablo-2'de sunulmaktadır.

Tablo-2: Katılım Öncesi Mali Yardım Kapsamında Uygulanan Hibe Programları

Program ve Yılı	Hibe Programı	Hibe Programın Uygulayan Kuruluş	Projelere Tahsis Edilen Bütçe (Avro)	Proje Sayısı
Katılım Öncesi Mali Yardım 2002 Yılı Programı	Aktif İşgücü Piyasaları Yeni Fırsatlar Hibe Programı	Türkiye İş Kurumu	31.956.649,89	245
Katılım Öncesi Mali Yardım 2003 Yılı Programı	STK'lar ile Kamu Diyalogunun Artırılması Hibe Programı	AB Genel Sekreterliği	483.719,16	11
Katılım Öncesi Mali Yardım 2004 Yılı Programı	Sivil Toplumun Geliştirilmesi Hibe Programı	Sivil Toplum Geliştirme Merkezi	675.356,24	34
Katılım Öncesi Mali Yardım 2004 Yılı Programı	Sosyal Diyalogun Güçlendirilmesi Hibe Programı	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	1.672.732,67	26
İdari İşbirliği Programı	Sivil Toplum Diyalogu: Bilgi Köprüleri Hibe Programı	AB Genel Sekreterliği	2.061.340,65	28
Katılım Öncesi Mali Yardım 2004 Yılı Programı	Sürdürülebilir Kalkınmanın Desteklenmesi Hibe Programı	Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı	912.015,89	23
Katılım Öncesi Mali Yardım 2004 Yılı Programı	Kültürel Hakların Desteklenmesi: • Yayıncılık Destek Hibe Programı • Kültürel Girişimler Hibe Programı	Kültür ve Turizm Bakanlığı	1.462.633,38	25
Katılım Öncesi Mali Yardım 2005 Yılı Programı	Katılım Öncesi Süreçte STK'ların Güçlendirilmesi: • Kadın Hakları Hibe Programı • Engelli Hakları Hibe Programı • Tüketici Hakları Hibe Programı • Çocuk Hakları Hibe Programı • Çevrenin Koruması Hibe Programı	AB Genel Sekreterliği	5.277.641,30	93
Katılım Öncesi Mali Yardım 2006 Yılı Programı	Sivil Toplum Diyalogu: • Kentler ve Belediyeler Hibe Programı • Üniversiteler Hibe Programı • Meslek Örgütleri Hibe Programı • Gençlik STK'ları Hibe Programı	AB Genel Sekreterliği	19.294.805,56	119

Tablo-2: Katılım Öncesi Mali Yardım Kapsamında Uygulanan Hibe Programlar› (devam›)

Program ve Yılı	Hibe Programı	Hibe Programını Uygulayan Kuruluş	Projelere Tahsis Edilen Bütçe (Avro)	Proje Sayısı
Katılım Öncesi Mali Yardım 2006 Yılı Programı	Aktif İstihdam Tedbirleri Hibe Planı	Türkiye İş Kurumu	15.994.821,26	101
Katılım Öncesi Mali Yardım 2006 Yılı Programı	Türkiye'de Sivil Toplumun Desteklenmesi: Katılımcı Demokrasi İçin Yerel Hareket	Sivil Toplum Geliştirme Merkezi	399.997,69	47
Katılım Öncesi Mali Yardım 2006 Yılı Programı	AB-Türkiye Odaları Forumu	TOBB-Eurochambers	2.248.788,39	22
Katılım Öncesi Mali Yardım 2006 Yılı Programı	Türkiye'de Sivil Toplumun Güçlendirilmesi: Sivil Topluma Bütüncül Yaklaşım ve Katılımcı Yerel Projeler	Sivil Toplum Geliştirme Merkezi	499.836,23	21
Katılım Öncesi Mali Yardım 2003 Yılı Programı	Samsun-Kastamonu-Erzurum Bölgesel Kalkınma Programı: • Yerel Kalkınma Girişimleri Hibe Programı • Küçük ve Orta Boy İşletmeler (KOBİ) Hibe Programı • Küçük Ölçekli Altyapı Hibe Programı	Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı	48.274.198,74	396
MEDA Programı 2001	Doğu Anadolu Bölgesel Kalkınma Programı : • Turizm ve Çevre Hibe Programı • Tarım ve Kırsal Kalkınma Hibe Programı • Sosyal Kalkınma Hibe Programı • KOBİ Hibe Programı	Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı	29.047.351,96	309
Katılım Öncesi Mali Yardım 2004 Yılı Programı	Ağrı-Kayseri-Konya-Malatya Bölgesel Kalkınma Programı • Yerel Kalkınma Girişimleri Hibe Programı • KOBİ Hibe Programı • Küçük Ölçekli Altyapı Hibe Programı	Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı	84.915.823,27	510
Katılım Öncesi Mali Yardım 2005 Yılı Programı	Doğu Karadeniz Bölgesel Kalkınma Programı • Yerel Kalkınma Girişimleri Hibe Programı • KOBİ Hibe Programı • Turizm ve Çevre Altyapısı Hibe Programı	Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı	24.000.000,00	213

Tablo-2: Katılım Öncesi Mali Yardım Kapsamında Uygulanan Hibe Programları» (devam>)

Program ve Yılı	Hibe Programı	Hibe Programını Uygulayan Kuruluş	Projelere Tahsis Edilen Bütçe (Avro)	Proje Sayısı
Katılım Öncesi Mali Yardım 2003 Yılı Program	Bulgaristan ile Sınır Ötesi İşbirliği I	Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı	456.190,20	9
Katılım Öncesi Mali Yardım 2004 Yılı Program	Bulgaristan ile Sınır Ötesi İşbirliği II	Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı	462.646,11	13
Katılım Öncesi Mali Yardım 2005 Yılı Program	Bulgaristan ile Sınır Ötesi İşbirliği III	Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı	454.242,63	13
Katılım Öncesi Mali Yardım 2006 Yılı Program	Bulgaristan ile Sınır Ötesi İşbirliği IV	Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı	620.666,90	17
Katılım Öncesi Mali Yardım 2006 Yılı Program	Sel Riskinin Azaltılması: Sosyal Destek Hibe Programı Fiziksel Planlama ve Yatırım Hibe Programı	GAP İdaresi Başkanlığı	14.999.999,83	37
IPA-IV İnsan Kaynaklarının Güçlendirilmesi	Hayat Boyu Öğrenmenin Desteklenmesi	Milli Eğitim Bakanlığı	4.996.769,34	45
IPA-IV İnsan Kaynaklarının Güçlendirilmesi	Kayıtlı İstihdamın Teşvik Edilmesi Projesi	Sosyal Güvenlik Kurumu	8.979.227,55	41
IPA-IV İnsan Kaynaklarının Güçlendirilmesi	Kadın İstihdamının Artırılması Projesi	Türkiye İş Kurumu	23.692.126,65	131
IPA-I Geçiş Dönemi Desteği ve Kurumsal Yapılanma	İstanbul 2010 Kültür Başkenti Hibe Programı	İstanbul 2010 Kültür Başkenti Ajansı	1.519.597,40	11
Toplam			325.359.179,89	2.540
Kaynak: Merkezi Finans ve İhale Birimi				

Söz konusu 44 farklı hibe programı kapsamında finansman sağlanan 2.540 projenin kuruluşlara göre dağılımı Tablo-3'te sunulmaktadır.

Tablo-3: Hibe Programları Kapsamında Desteklenen Projelerin Kuruluşlara Göre Dağılımı

Sıralama	Kuruluş	Hibe Desteği Alan Proje Sayısı	Projelere Sağlanan Hibe Desteği (Avro)
1	Belediyeler	314	93.570.292,46
2	KOBİ'ler	654	47.767.998,55
3	Odalar	294	29.662.605,54
4	Dernekler	375	29.093.321,22
5	Köye Hizmet Götürme Birlikleri	76	21.209.560,35
6	İl Özel İdareleri	62	17.521.480,85
7	Vakıflar	169	16.921.649,55
8	Üniversiteler	87	14.378.099,74
9	Birlikler	110	11.303.481,31
10	Diğer	82	9.808.287,11
11	Sendikalar	43	6.186.529,38
12	Kooperatifler	68	5.529.111,00
13	Çitçi Birlikleri	65	5.311.118,70
14	Köy Muhtarlıkları	35	5.001.661,91
15	Meslek Liseleri	41	4.477.509,09
16	Özel Okullar	43	4.331.828,30
17	Kamu Kuruluşları	12	2.615.333,86
18	Halk Eğitim Merkezleri	5	453.548,40
19	İlköğretim Okulları	5	215.761,57
Toplam		2.540	325.359.179,89
Kaynak: Merkezi Finans ve İhale Birimi			

Uygulamaya geçirilen 44 hibe programı kapsamında finanse edilen proje sahibi kuruluşların bulundukları illere göre dağılımı Tablo-4'te sunulmaktadır. Düzenlenen tabloda “*” işareti ile gösterilmiş illerimizde AB mali yardımı kapsamında finanse edilmiş bölgesel kalkınma programları uygulanmıştır. Bölgesel Kalkınma Programlarının uygulandığı illerdeki kuruluşlara daha fazla AB mali yardımı imkanı sağlanmıştır. Dolayısıyla, söz konusu illerdeki proje sayıları ve finansman oranlarının diğer illere göre daha yüksek olduğu göze çarpmaktadır. Bu durum bölgesel kalkınma illerinin diğer illerimize göre daha başarılı olduğu anlamına gelmemektedir.

Tablo-4: Hibe Programlar› Kapsam›nda Desteklenen Projelerin İllerine Göre Dağılım›

Sıralama	İl**	Hibe Desteği Alan Proje Sayısı	Projelere Sağlanan Hibe Desteği (Avro)
1	Kayseri*	131	18.254.657,21
2	Van*	185	18.095.193,09
3	Konya*	172	17.096.271,92
4	Ankara	134	15.787.225,69
5	İstanbul	126	15.773.328,79
10	Malatya*	46	8.089.179,33
16	Diyarbakır*	35	6.120.089,44
19	Çankırı*	24	5.362.481,80
23	Erzurum*	70	5.039.074,61
28	Ordu*	42	4.623.754,99
33	Ardahan*	19	3.869.505,35
37	İzmir	31	3.387.004,53
43	Antalya	21	2.652.147,82
47	Kocaeli	17	1.978.106,73
54	Edirne	24	1.125.505,21
61	Eskişehir	8	551.581,53
70	Çanakkale	3	389.700,81
78	Karabük	1	36.171,44
Toplam		2.540	325.359.179,89
<i>*Söz konusu illerde bölgesel kalkınma hibe programlar uygulanmıştır.</i>			
<i>** Listenin tamamına www.abgs.gov.tr veya www.mfib.gov.tr adreslerinden ulaşılabilir.</i>			
Kaynak: Merkezi Finans ve İhale Birimi			

Başvuru süresi dolmuş ve değerlendirme süreci devam eden halihazırda 12 farklı hibe programı bulunmaktadır. Değerlendirme süreci devam eden 12 AB hibe programının toplam bütçesi 59.350.768 Avro olup söz konusu programlara toplam 4.908 proje başvurusu yapılmıştır. Merkezi Finans ve İhale Birimi koordinasyonunda yürütülen değerlendirme sürecinin sona ermesini müteakip başarılı olan projelere finansman desteği sağlanacaktır.

Değerlendirme süreci devam eden hibe programlarına ilişkin bilgi Tablo-5'te sunulmaktadır.

Tablo-5: Proje Değerlendirme Süreci Devam Eden Hibe Programları

Hibe Programı	Hibe Programını Uygulayan Kuruluş	Program Bütçesi (Avro)	Başvuru Yapan Proje Sayısı
Genç İstihdamının Güçlendirilmesi	Türkiye İİ Kurumu	21.000.000	1.128
Kız Çocuklarının Okullaşma Oranının Artırılması	Milli Eğitim Bakanlığı	10.000.000	653
Bulgaristan ile Sınırötesi İşbirliği Programı	AB Genel Sekreterliği	6.294.000	111
Okul Öncesi Eğitimin Güçlendirilmesi Hibe Programı	Milli Eğitim Bakanlığı	5.270.000	1.250
Karadeniz Havzası Sınır Ötesi İşbirliği Programı	AB Genel Sekreterliği	1.339.400	178
Sivil Toplum Diyaloğu-II: Tarım ve Balıkçılık Hibe Programı	AB Genel Sekreterliği	2.200.000	396
Sivil Toplum Diyaloğu-II: Kültür ve Sanat Hibe Programı	AB Genel Sekreterliği	1.800.000	272
Yerel Düzeyde Sivil Katılımın Güçlendirilmesi	Sivil Toplumu Geliştirme Merkezi	200.000	209
Sivil Toplum Örgütleri Arasında Diyaloğun Geliştirilmesi	Sivil Toplumu Geliştirme Merkezi	800.000	91
AB-Türkiye Kültürlerarası Diyalog - Hibe Programı	Kültür ve Turizm Bakanlığı	1.447.368	210
Mesleki Yeterlilik Merkezleri Hibe Programı	Mesleki Yeterlilik Kurumu	6.000.000	110
Türkiye'nin Az Gelişmiş Bölgelerindeki Kadınların ve Kadın STK'larının Güçlendirilmesi	GAP İdaresi Başkanlığı	3.000.000	300
Toplam		59.350.768	4.908
Kaynak: Merkezi Finans ve İhale Birimi			

Yukarıdaki tablolarda görüldüğü üzere, bugüne kadar uygulaması tamamlanmış 44 farklı hibe programı aracılığı ile çok farklı alanlarda faaliyet gösteren kuruluşlarımızın geliştirmiş olduğu projelere destek sağlanmıştır. Kamuoyunda, kuruluşlarımızın proje geliştiremedikleri, dolayısıyla, Ülkemizin AB mali yardımlarını etkin kullanamadığı yönünde ifadeler yer almaktadır. Ancak, ifade edilenin aksine Ülkemizdeki kuruluşlar AB mali yardımı kapsamında yürütülen hibe programlarına aktif olarak katılım sağlamaktadır.

Kamuoyunda bilinenin aksine, proje geliştirilemediği için AB mali yardımının kullanılmaması durumu söz konusu değildir. Hatta mali yardımlardan faydalanmak isteyen kuruluşlarımız arasında ciddi bir rekabet yaşanmaktadır. Bu sebeple, AB mali yardımı kapsamında yürütülen hibe programlarına başvuru yapmak isteyen sivil toplum kuruluşlarımızın başarılı olmak için uygun ve nitelikli projeler geliştirmeye dikkat etmeleri önemlidir.

V. AB Hibe Programları ve Programlar Kapsamında Desteklenen Projelere Örnekler

**Türkiye ile AB Arasında Sivil Toplum
Diyalogunun Geliştirilmesi:
Diyalog İçin Gençlik Girişimleri
Hibe Programı**

Programının Amacı: Türkiye ile Avrupa Birliği Üye Ülkeleri ve aday ülkelerdeki gençlik girişimleri arasında, kalıcı sürdürülebilir ilişkiler sağlamak ve güçlendirmek; taraflar arasında diyalogun geliştirilmesini hedeflemektedir.

Program Sahibi Kuruluş : Avrupa Birliği Genel Sekreterliği
Bütçesi : 2.000.000 Avro
Finanse Edilen Proje Sayısı : 25
Uygulama Dönemi : 2008-2009

Program Kapsamındaki Projelerden Örnek;

Görme Engelliler için Bisiklet Yoluyla Diyalog Başlatma Projesi

Gören Kalpler Eğitim Derneği tarafından yürütülen proje kapsamında, Türkiye'deki görme engellilerin desteklenmesinde yenilikçi bir yol ortaya koymak ve AB'deki ortaklar ile diyalog geliştirmek hedeflenmiştir.

Proje kapsamında 4 talyan ortaklar ile birlikte, 12 adet eğitim verilmiş, 8 adet yarım tandem bisikleti yapılmış ve bu eğitim bisikletleri Türkiye'deki 8 adet farklı görme engelliler ilköğretim okuluna teslim edilmiştir.

Tandem bisiklet eğitimleri ile ilgili 20 beden eğitimi öğretmeni yetiştirilmiş ve görme engelli gençlerle takım oluşturunarak proje ortamı ile birlikte 48 kişilik bir yarım düzenlenmiştir.

Temmuz 2008 - Kasım 2009 döneminde uygulanan projeye 98.571,59 Avro destek sağlanmıştır.

Programın Amacı: Kadın Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Programı ile sivil toplum kuruluşlarının kadınların istihdama ulaşım ve kadınlara girişimcilik fırsatlarının tanınması faaliyetlerinde destek sağlanması hedeflenmektedir. Bu kapsamda, yerel ve ulusal karar alma mekanizmalarına kadınların aktif katılımının sağlanması ve kadın hakları konusunda toplumsal farkındalık yaratılmasına yönelik faaliyetleri destekleyen küçük projelere hibe verilerek, Türkiye'deki cinsiyet eşitliğinin yaygınlaştırılmasına katkıda bulunmaktadır.

Program Sahibi Kuruluş : Avrupa Birliği Genel Sekreterliği
Bütçesi : 2.400.000 Avro
Finanse Edilen Proje Sayısı : 28
Uygulama Dönemi : 2007-2008

Program Kapsamındaki Projelerden Örnek;

Demokrasi, Eşitlik ve Siyaset Kadın ile Varolsun Projesi

Yalova Soroptimist Klübü ve Meslek Kadınlar Kulübü Derneği tarafından yürütülen proje ile kadınların ekonomik ve siyasal haklara tam olarak erişiminin sağlanması ve kadınların istihdam edilebilirliğinin artırılması hedeflenmiştir.

Proje kapsamında 40 kadına profesyonel çocuk bakım konusunda mesleki eğitim sağlanmış ve kadınların gelir elde edebilmeleri için bir fırsat yaratılmıştır. Ayrıca, Yalova'da yaşayan ve siyaset ile ilgilenen kadınlar için "Kadın Siyaset Okulu" kurulmuş ve kadınlara kişisel gelişim dersleri sağlanmıştır. Bunlara ek olarak ulusal düzeyde kadın hakları sempozyumu düzenlenmiş ve kadın hakları ile ilgili olarak Yalova ilinde bir farkındalık kampanyası yürütülmüştür.

2008 yılı içerisinde uygulaması tamamlanan projeye 36.545,40 Avro hibe desteği sağlanmıştır.

Sürdürülebilir Kalkınmanın Sektörel Politikalara Entegrasyonu Hibe Programı

Programının Amacı: Program ile, çevre ve doğal kaynaklar yönetiminde ulusal kapasitenin çevre ve enerji boyutları doğrultusunda, ulusal yoksulluğu önleme stratejilerin geliştirilmesi ve sürdürülebilir kalkınmanın teşvik edilmesinde sivil toplum, özel sektör ve yerel yönetimlerin rollerinin güçlendirilmesi amaçlanmıştır.

Program Sahibi Kuruluş : Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı
Bütçesi : 925.000 Avro
Finanse Edilen Proje Sayısı : 23
Uygulama Dönemi : 2007-2008

Program Kapsamındaki Projelerden Örnek;

Gediz Deltası'nın Koruma Durumunun İyileştirilmesi Projesi

Doğa Derneği tarafından yürütülen proje kapsamında Gediz Deltası'nın biyolojik çeşitliliğinin, kültürel, ekolojik ve peyzaj değerlerinin bir bütün olarak tanıtılması ve doğal kaynaklarla elde edilecek ekonomik gelirin sürdürülebilir kalkınma faaliyetleri olarak yerelde değerlendirilmesi hedeflenmiştir.

Proje kapsamında Gediz Deltası Ramsar Alanı içerisindeki yerleşimlerin sürdürülebilir kalkınmaya yönelik yerel bir yönetim modelinin uygulanması hedeflenerek, uzun vadeli turizm gelişme planının hazırlanması; hazırlanan turizm planının uygulanmasının ilk adımı olarak bir pazarlama stratejisi geliştirilmiştir; Gediz Deltası'nda sürdürülebilir kalkınmanın uygulanması yolunda ev kadınlarının ve iflsiz gençlerin rolünü güçlendirmek için Seyrek ve Sasalı ilçelerinde pazarlama stratejisinin pilot uygulamaları hayata geçirilmiştir.

2007 yılı içerisinde uygulaması tamamlanan projeye 73.710,79 Avro hibe desteği sağlanmıştır.

Türkiye'de Kültürel Hakların Desteklenmesi ve Kültürel Girişimlere Destek Hibe Programı

Programının Amacı: Kültürel Girişimlere Destek Hibe Programı çerçevesinde Türkiye'de çeşitli kültürlerin bilgi ve farkındalıklarının artırılması ve kültürel çeşitliliğin anlaşılmasının desteklenmesini yönelik küçük ölçekli STK girişimlerine destek sağlanması hedeflenmiştir.

Program Sahibi Kuruluş : Kültür ve Turizm Bakanlığı
Bütçesi : 650.000 Avro
Finanse Edilen Proje Sayısı : 10
Uygulama Dönemi : 2006-2007

Program Kapsamındaki Projelerden Örnek;

Belleklerdeki Güzellik-Mübadele Türküleri Projesi

Lozan Mübadilleri Derneği tarafından yürütülen proje ile Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi Sözleşmesiyle Yunanistan'dan Türkiye'ye zorunlu göçe tabi tutulan mübadil ailelerinde halen gündelik hayatta kullanılan Rumca, Makedonca/Pomakça, Vlahça/Romence dillerinde ve lehçelerinde söylenen şarkı/türkü ve manilerin derlenmesini, kayıt altına alınmasını, bunların konserler ve yayınlar yoluyla tanıtılmasını amaçlanmıştır.

Bu kapsamda derlenen türküler notaya dökülerek, Lozan Mübadilleri Vakfı korusu tarafından seslendirilmiş ve CD'ye kaydedilerek çoğaltılıp dağıtılmıştır. Derlenen maniler ise derlendikleri dilde Türkçeleri ile birlikte kitap haline getirilip dağıtılmıştır.

2007 yılı içerisinde uygulaması tamamlanan projeye 45.900 Avro hibe desteği sağlanmıştır.

Program'ın Amacı: Hibe Program'ın amacı, sivil toplum kuruluşlarına küçük hibeler sağlayarak, kapasite gelişimini sağlamaya, engelli kivilere yönelik hizmetleri iyileltirmeye ve toplumdaki genel bilinç ve duyarlılığı yükseltmeye ilifkin aktiviteleri desteklemek ve engellilerin toplumla bütünlelmesinin güçlendirilmesine katkıda bulunmaktadır.

Program Sahibi Kuruluş : Avrupa Birliği Genel Sekreterliği
Bütçesi : 1.000.000 Avro
Finanse Edilen Proje Sayısı : 21
Uygulama Dönemi : 2007-2008

Program Kapsamındaki Projelerden Örnek;

Minik Fideler Büyük Engeller Aşar Projesi

Özel Sporcular Gençlik ve Spor Derneği tarafından yürütölen proje ile Antalya ilinde yaşayan zihinsel engelli çocukların fiziksel bağımsızlıklarının ve hareket kabiliyetlerinin ve onlara yönelik yeni alternatif toplum temelli hizmetlerin geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Proje kapsamında hedef kitlede yer alan 12 zihinsel engelli çocuk toprağı tanıyarak bazı tarım ürünlerini ekim-dikimini, sulama, gübreleme, askıya alma, budama, çapalama, bakım ve hasatını yapmışlardır.

Proje ortağı olan İrlanda, İtalya, Bulgaristan ve Çek Cumhuriyeti STK'ları ile işbirliği ağı oluşturulmuş ve AB üyesi ölkelerdeki iyi uygulamalar Antalya'ya transfer edilmiştir.

2008 yılı içerisinde tamamlanan projeye 77.185,80 Avro destek sağlanmıştır.

Türkiye'de Sivil Toplumun Güçlendirilmesi: Sivil Topluma Bütüncül Yaklaşım ve Katılımcı Yerel Projeler Hibe Programı

Programının Amacı: Programın hedefi Türkiye'deki STK'ların kapasitelerini güçlendirerek katılımcı demokrasinin gelişimine katkıda bulunmaktır. Bu kapsamda;

- Çevre ve Toplumsal Cinsiyet,
- İnsan Hakları ve Çevre,
- İnsan Hakları ve Toplumsal Cinsiyet,
- Çocuk Hakları ve İnsan Hakları,
- Gençlik ve Çevre

konularında STK'lar tarafından sunulacak projeler destek sağlanmıştır.

Program Sahibi Kuruluş : Sivil Toplum Geliştirme Merkezi
Bütçesi : 500.000 Avro
Finanse Edilen Proje Sayısı : 21
Uygulama Dönemi : 2008

Program Kapsamındaki Projelerden Örnek;

Bilinçli Anne Temiz Çevre Projesi

Van ilinde faaliyet gösteren Kentsel Kırsal Kalkınma ve Sosyal Hizmet Derneği tarafından yürütülen proje ile Van'ın Esendere Mahallesi'nde yaşayan kadınların yaşadıkları çevrenin temizliği ve yasal haklarının kullanımı konularında farkındalıklarının artırılması hedeflenmiştir.

Proje kapsamında aile içi şiddetin önlenmesi, kadın hakları ve hakların kullanılması, her yaşta eğitimin faydaları, çevre temizliği ve doğanın korunması konularında çeşitli eğitimler düzenlenmiştir. Verilen eğitimler dışında hedef grup için çeşitli sosyal etkinlikler de gerçekleştirilmiş ve projenin sonunda Esendere Mahallesi sakini kadınlar ve çocuklar için özel olarak hazırlanan tiyatro oyunlarının gösterimi yapılmış ve bir piknik düzenlenmiştir.

2009 yılının Mart-Haziran ayları arasında uygulanan projeye 28.514 Avro destek sağlanmıştır.

Aktif İstihdam Tedbirleri Hibe Programı

Programının Amacı: Programın hedefi, belirlenen illerde kadın ve gençlerin istihdam edilebilirliğini arttırmaya yönelik aktif istihdam tedbirlerinin tasarlanması ve uygulanmasıyla ilgili kapasitenin güçlendirilmesidir.

Program Sahibi Kuruluş : Türkiye İş Kurumu
Bütçesi : 16.000.000 Avro
Finanse Edilen Proje Sayısı : 101
Uygulama Dönemi : 2007-2008

Program Kapsamındaki Projelerden Örnek;

Turizm İçin Ön Büro, Servis ve Mutfak Elamanı Yetiştirme Projesi

Trabzon Ticaret ve Sanayi Odası tarafından yürütülen proje kapsamında 20 ön büro, 30 servis-mutfak olma üzere toplam 50 ifsiz gencin mesleki eğitim sağlanması ile istihdam edilmesi hedeflenmiştir.

Proje kapsamında, 18-30 yaşları arasında Trabzon'da ikamet eden ifsiz gençler belirlenmiştir ve hedef kitleye teori ve uygulamalı eğitimler verilmiştir. Eğitimler ile eş zamanlı olarak eğitim sağlanan gençlerin istihdam edilmesi amaçlanmıştır. Eğitimler 4 ay süreli ve proje ortağı kuruluşları olan Karadeniz Teknik Üniversitesi öğretim üyeleri tarafından verilmiştir.

2009 yılı içerisinde uygulanan projeye 84.314,66 Avro destek sağlanmıştır.

Programının Amacı: Programının özel amacı, sivil toplum kuruluşlarına küçük hibeler sağlayarak kapasite geliştirmeyi, tüketicilere yönelik hizmetleri iyileştirmeyi ve toplumdaki genel bilinç ve duyarlılığı yükseltmeyi hedefleyen aktiviteleri desteklemek ve tüketici haklarının daha iyi korunmasının güçlendirilmesine katkıda bulunmaktadır.

Program Sahibi Kuruluş : Avrupa Birliği Genel Sekreterliği
Bütçesi : 500.000 Avro
Finanse Edilen Proje Sayısı : 11
Uygulama Dönemi : 2007-2008

Program Kapsamındaki Projelerden Örnek;

Genç Gıda Denetçileri Projesi

Sivas Ticaret ve Sanayi Odası tarafından yürütülen proje ile gıda üretim ve satış yerlerinde güvenilir ve kaliteli gıda maddesi, satış ve toplu tüketimi için Sivas ilinde ortak okul, lise ve üniversiteli gençlerden oluşan gıda denetçileri yetiştirmektedir.

Proje kapsamında %20'si üniversite öğrencisi geri kalanı ise orta okul ve lise öğrencisi toplam 800 gıda denetçisi yetiştirilmiş ve gençlerin tüketici hakları konusunda bilinçlenmeleri ve çevrelerini de bilinçlendirmeleri sağlanmıştır.

2008 yılı içerisinde tamamlanan projeye 55.878,08 Avro destek sağlanmıştır.

AB-Türk Odaları Forumu Projesi: AB-Türkiye Odaları Ortaklık Hibe Programı

Programının Amacı: AB - Türk Odaları Forumu Projesi, Türk Oda/Borsaları ile AB'deki muhatapları arasında diyalog ve işbirliğini güçlendirmek ve böylece AB ile Türk iş dünyasının bütünleşmesini sağlamak için yeni fırsatlar sunmaktadır.

Program Sahibi Kuruluş : Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
Bütçesi : 2.250.000 Avro
Finanse Edilen Proje Sayısı : 22
Uygulama Dönemi : 2007-2008

Program Kapsamındaki Projelerden Örnek;

Kadın Girişimciliğini Geliştirmek İçin Denizli ve Stockholm Odaları İşbirliği Projesi

Denizli Sanayi Odası tarafından yürütülen proje ile Denizli'de kadın girişimciliğini geliştirerek finansal büyümeyi, kadının güçlenmesini ve kadın erkek eşitliğini destekleyerek sürdürülebilir ekonomik kalkınmaya katkıda bulunmak hedeflenmiştir.

Proje kapsamında Denizli'de iş yaşamına girişimci olarak katılmak isteyen ya da halen girişimci olup, bu niteliğini geliştirmek isteyen 12 kadın hedef kitle olarak belirlenmiştir. Proje ile hedef kitledeki 12 kadın girişimci için kapsamlı bir girişimci eğitim programı düzenlenmiş ve eğitim alan kadın girişimcilerin Türkiye ve Stockholm'deki benzeri deneyimlere sahip diğer kadın girişimciler ile işbirliği kurmaları sağlanmıştır.

2009 yılı içerisinde uygulaması tamamlanan projeye 106.937,71 Avro hibe desteği sağlanmıştır.

Katılım Öncesi Süreçte Sivil Toplunun Güçlendirilmesi: Çocuk Haklarının Güçlendirilmesi Hibe Programı

Programının Amacı: Programının özel amacı sivil toplum kuruluşlarına küçük hibeler sağlayarak, kapasite geliştirmeyi, çocuklara ve ailelerine yönelik hizmetleri iyileştirmeyi ve toplumdaki genel bilinç ve duyarlılığı yükseltmeyi hedefleyen aktiviteleri destekleyerek, çocukların refah düzeyini arttırmak ve zorla çocuk çalıştırmanın önlenmesine katkıda bulunmaktır.

Program Sahibi Kuruluş : Avrupa Birliği Genel Sekreterliği
Bütçesi : 1.000.000 Avro
Finanse Edilen Proje Sayısı : 16
Uygulama Dönemi : 2007-2008

Program Kapsamındaki Projelerden Örnek;

Okuma Odası Projesi

Gevaş Kalkındırma ve Dayanışma Derneği tarafından yürütülen proje ile Van ili Gevaş ilçesinde bir okuma odası kurarak uygun okuma ve ders çalışma ortamı konusunda çocuklara destek olmak hedeflenmiştir.

Proje kapsamında kurulan okuma odası ile çocuklara yönelik bilgisayar destekli bir çalışma ortamı oluşturulmuş böylece çocukların bilgisayar kullanımı konusunda becerileri artırılmış, odada yürütülen sosyal ve kültürel faaliyetler kapsamında çocukların okul ile bağları artırılmıştır.

2008 yılı içerisinde tamamlanan projeye 66.219,12 Avro destek sağlanmıştır.

Türkiye'de Sivil Toplumun Desteklenmesi: Katılımcı Demokrasi İçin Yerel Hareket Hibe Programı

Program'ın Amacı: Program'ın hedefi Türkiye'de sivil girişimlerin ve STK'ların kapasitelerini güçlendirerek katılımcı demokrasinin gelişimine katkıda bulunmaktır. Program aşağıdaki tematik alanlarda sunulan projelere destek sağlamaktadır:

- Toplumsal cinsiyet
- Çevre ve doğanın korunması
- Çocuk hakları
- Engelli hakları
- Gençlik
- İnsan hakları
- Kültürel haklar & yerel kültür

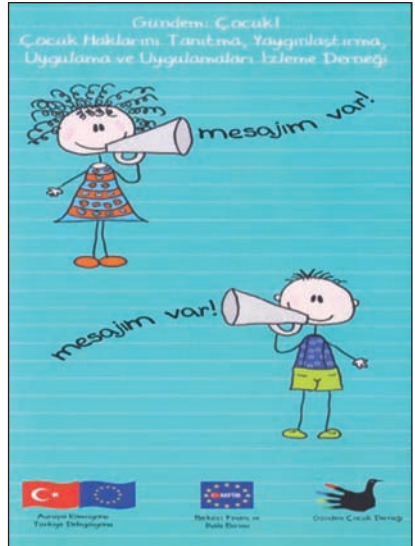
Program Sahibi Kuruluş : Sivil Toplum Geliştirme Merkezi
Bütçesi : 400.000 Avro
Finanse Edilen Proje Sayısı : 47
Uygulama Dönemi : 2008

Program Kapsamındaki Projelerden Örnek;

Çocukların Büyüklere Mesajı Var Projesi

Gündem Çocuk Derneği tarafından yürütülen proje ile toplumsal yaşamda göz ardı edilen çocukların kendi görüşlerini ifade etmelerine olanak sağlamak ve kendilerini ilgilendiren konularda katılım haklarını kullanabilmelerini güçlendirmek hedeflenmiştir.

Proje kapsamında park ve açık alanlarda toplam altı çocuk şenliği yapılmıştır. Bu şenliklerde ve daha sonra Erken Başarı Koleji ile Yıldırım Beyazıt İlköğretim Okulu'na yapılan ziyaretlerde çocukların görüşleri posta kartı ve mektup yoluyla toplanmıştır. Çocukların talep ve görüşlerinin ilgili kişi ve kurumlara iletilmesi ve kamuoyunun harekete geçirilmesi için, çocukların görüşlerinin ve model çalışmasının yer aldığı bir kitap hazırlanarak STK'lara, üniversitelere ve medyaya ulaştırılmıştır. 2009 yılının Nisan-Mayıs ayları arasında uygulanan projeye 9.062,90 Avro destek sağlanmıştır.

Katılım Öncesi Süreçte Sivil Toplunun Güçlendirilmesi: Çevrenin Korunması Hibe Programı

Programının Amacı: Program kapsamında;

- Çevre sorunlarını ve bunlara getirilecek çözümleri, sürdürülebilir kalkınma hedefleri açısından ele alan yaklaşımların;
- Türkiye'nin öncelikli çevre sorunlarına çözüm üreten ve bu konuda kapasite gelişimini ve farkındalık yaratılmasını bu çözümlere dahil eden faaliyetlerin;
- Türkiye'deki çevre sorunlarına, STK'ların kurumsal olarak kendilerine ait stratejik planlamaları doğrultusunda çözüm üreten yaklaşımların desteklenmesi hedeflenmiştir.

Program Sahibi Kuruluş : Avrupa Birliği Genel Sekreterliği
Bütçesi : 480.000 Avro
Finanse Edilen Proje Sayısı : 17
Uygulama Dönemi : 2007-2008

Program Kapsamındaki Projelerden Örnek;

Eğirdir ve Bafa Gölleri'nde Akılcı Su Kullanımı

Doğal Hayatı Koruma Vakfı tarafından yürütülen proje ile Eğirdir Gölü ve Bafa Gölü Havzalarında doğal kaynakların akılcı kullanımını ve sürdürülebilir yönetimini sağlamak hedeflenmiştir.

Proje kapsamında toplam 240 kişinin doğal kaynakların akılcı kullanımı konusundaki eğitimi tamamlanmış, doğal kaynakların akılcı ve sürdürülebilir kullanımına yönelik 4 adet yeni proje geliştirilmiş ve iyi uygulamaları pilot olarak gösterebilmek amacıyla 3 adet tarla uygulaması yapılmıştır.

2008 yılında tamamlanan projeye 41.328,39 Avro destek sağlanmıştır.

Sivil Toplum Diyalogu: Avrupa-Bilgi Köprüleri Hibe Programı

Programının Amacı: Program kapsamında Türkiye'de sivil toplum kuruluşlarının AB uyum süreci ile ilgili olarak kapasitelerinin ve uzmanlıklarının geliştirilmesidir. Bu çerçevede, Türkiye'deki sivil toplum kuruluşlarının AB üyesi ülkelerdeki benzer kuruluşlar ile işbirliği yapacakları projelere destek sağlanması hedeflenmiştir.

Program Sahibi Kuruluş : Avrupa Birliği Genel Sekreterliği
Bütçesi : 2.080.000 Avro
Finanse Edilen Proje Sayısı : 28
Uygulama Dönemi : 2006-2007

Program Kapsamındaki Projelerden Örnek;

AB Müktesebatının Yatay Olarak Uygulanışının Öncü Türk Sektörlerine Etkileri Projesi

İktisadi Kalkınma Vakfı tarafından yürütülen proje ile Türk ekonomisinin 6 lokomotif sektörünü (çimento, seramik, gıda, kimya, otomotiv, tekstil ve konfeksiyon) doğrudan etkileyen AB müktesebatının yatay olarak uygulanmasının söz konusu sektörler üzerindeki etkilerini araştırılması hedeflenmiştir.

Proje kapsamında çimento, seramik, gıda, kimya, otomotiv, tekstil ve konfeksiyon sektörleri ile ilgili araştırma raporları hazırlanmış ve düzenlenen seminerler ile rapor sonuçları sektör temsilcileri ile paylaşılmıştır.

2007 yılı içerisinde uygulaması tamamlanan projeye 56.102,96 Avro hibe desteği sağlanmıştır.

Yenileşme ve Değişim için Türkiye'de Sosyal Diyalogun Güçlendirilmesi Hibe Programı

Programının Amacı: Program kapsamında AB müktesebatının uygulanması ve uyum sürecinin hızlandırılması için her düzeyde sosyal diyalogu teşvik etmede Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve sosyal ortaklara yardımcı olmak ve onları AB sosyal politikaları çerçevesinde gelecekteki sorumluluklarını yerine getirebilmeleri için hazırlamak hedeflenmiştir. Bu kapsamda, çalışma hayatının önemli aktörleri olan işçi ve işveren temsilcisi sendikaların geliştireceği projelere destek verilmesi öngörülmüştür.

Program Sahibi Kuruluş : Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
Bütçesi : 1.890.000 Avro
Finanse Edilen Proje Sayısı : 26
Uygulama Dönemi : 2006-2007

Program Kapsamındaki Projelerden Örnek;

Güvenli İnşaat Projesi

Türkiye İnşaat Sanayicileri İşveren Sendikası tarafından yürütülen proje kapsamında İnşaat sektöründe iş sağlığı ve güvenliği konusunda sosyal ortakların etki güçlerini artırmak; Avrupa Birliği politikalarına hazırlanmak; Avrupa Birliği iyi uygulamalarını sektöre aktarmak ve bu vesileyle sosyal diyalogun gelişmesine katkıda bulunmak hedeflenmiştir.

Proje ile iş sağlığı ve güvenliği konusunda işçi ve işverenler üzerinde anketler düzenlenmiş, konuya ilişkin seminer ve eğitimler düzenlenmiş ve SWOT analizi çalışması yapılmıştır. Uygulaması 2006 yılının Kasım ayında başlayan proje 2007 yılı içerisinde tamamlanmıştır.

Projeye 63.479,14 Avro hibe desteği sağlanmıştır.

**TÜRKİYE
İNŞAAT SANAYİCİLERİ
İŞVEREN SENDİKASI**

VI. 2011 Yılı İçerisinde Duyurulması Planlanan Hibe Programları

2011 yılı içerisinde Avrupa Birliği hibe programları aracılığıyla, ile sivil toplum kuruluşlarına yönelik proje destekleri devam edecektir. 2011 yılı içerisinde 10 farklı hibe programına ilişkin proje teklif çağrılarının Merkezi Finans ve «hale Birimi» ve Avrupa Birliği Genel Sekreterliği tarafından duyurulması planlanmaktadır. 2011 yılı içerisinde duyurulması planlanan hibe programları listesi Tablo-6'da sunulmaktadır.

Tablo-6: 2011 Yılında Duyurulması Planlanan Hibe Programları

IPA Önceliği	Proje	İlgili Kurum	Uygulama Alanı	Hibe Program Bütçesi (Avro)	Tahmini Duyuru Zamanı
IPA-1: Kurumsal Yapılanma (2009)	Demokrasi, İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi Hibe Programı	Milli Eğitim Bakanlığı	Türkiye Geneli	2.400.000	2011 Yılı 1. yarısı
IPA-1: Kurumsal Yapılanma (2009)	Kadına Karşı Şiddetin Engellenmesi Hibe Programı	İçişleri Bakanlığı	Türkiye Geneli	3.300.000	2011 Yılı 1. yarısı
IPA-1: Kurumsal Yapılanma (2009)	Engellilerin Topluma Kazandırılması Hibe Programı	Özürlüler İdaresi	Türkiye Geneli	1.800.000	2011 Yılı 1. yarısı
IPA-1: Kurumsal Yapılanma (2009)	Türkiye-AB Odalar Forumu	TOBB	Türkiye Geneli	2.800.000	2011 Yılı 1. yarısı
IPA-1: Kurumsal Yapılanma (2010)	Türkiye ile AB Arasında Sivil Toplum Diyaloğu-III: Siyasi Kriterler Hibe Programı	AB Genel Sekreterliği	Türkiye Geneli	6.000.000	2011 Yılı 2. yarısı
IPA-1: Kurumsal Yapılanma (2010)	Türkiye ile AB Arasında Sivil Toplum Diyaloğu-III: Medya Hibe Programı	AB Genel Sekreterliği	Türkiye Geneli	3.000.000	2011 Yılı 2. yarısı

Tablo-6: 2011 Yılında Duyurulmas› Planlanan Hibe Programlar› (devam›)

IPA Önceliği	Proje	İlgili Kurum	Uygulama Alanı	Hibe Programı Bütçesi (Avro)	Tahmini Duruşu Zamanı
IPA-1: Kurumsal Yapılanma (2010)	Türkiye ile AB Arasında Sivil Toplum Diyaloğu-III: Mikro Hibe Programı	AB Genel Sekreterliği	Türkiye Genel	300.000	2011 Yılı 2.yanısı
IPA-II: Sınırötesi İşbirliği Programı	Türkiye-Bulgaristan Sınırötesi İşbirliği Programı	AB Genel Sekreterliği	Bulgaristan (Hasköy, Yambol ve Burgaz)-Türkiye (Edirne ve Kırklareli)	Belirlenmedi	2011 Yılı 2.yanısı
IPA-II: Sınırötesi İşbirliği Programı	Karadeniz Havzası Sınırötesi İşbirliği Programı	AB Genel Sekreterliği	Türkiye, Bulgaristan, Yunanistan, Romanya, Rusya, Ukrayna, Ermenistan, Azerbaycan, Gürcistan ve Moldova	6.158.048	2011 Yılı 1.yanısı
IPA-IV: İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi (2007-2009)	Mesleki Eğitimin Kalitesinin Artırılması Hibe Programı	Milli Eğitim Bakanlığı	Öncelikli 12 Düzey-II bölgesi kapsamındaki 43 il (Kars, Ağrı, Iğdır, Ardahan, Van, Muş, Bitlis, Hakkâri, Batman, Mardin, Şırnak, Siirt, Erzurum, Erzincan, Bayburt, Gaziantep, Adıyaman, Kilis, Kayseri, Sivas, Yozgat, Trabzon, Ordu, Rize, Giresun, Artvin, Gümüşhane, Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli, Kastamonu, Çankırı, Sinop, Samsun, Tokat, Çorum, Amasya, Kahramanmaraş, Hatay, Osmaniye)	12.000.000	2011 Yılı 1.yanısı

T.C.
Başbakanlık
Avrupa Birliği Genel Sekreterliği
Mustafa Kemal Mah. 6. Cad. No:4 Bilkent 06800 Ankara - TÜRKİYE
Tel: 0.312 218 1334 - Faks: 0.312 218 1454
e-posta: puyb@abgs.gov.tr

ISBN 978-975-19-4948-6